

ALKALMAZOTT VÁLLALATI CSÖDDEFINÍCIÓ

Hollik Gergő – Ugrósd György – Földi Péter

Összefoglalás

A 2000-es évek során elterjedtek a számítógépes és az internetes megoldások a pénzügyi műveletek gyorsabb lebonyolítása végett. Az új technológia adta lehetőségeket kihasználva mára már elérhetővé vált az azonnali tőkemozgatás, azonban az új technológia a pénzügyi válságok gyors terjedését is magával hozta. A válságok legjellemzőbb vonása a tömeges fizetésképtelenségek az ügyfelek és partnerek körében, éppen ezért kiemelkedő fontosságú az előrejelző modellek esetében a csőd definíciójának a legpontosabb megfogalmazása. Tanulmányunk először a hazai és nemzetközi irányelveken, standardokon és jogszabályokon keresztül próbálja az olvasókat közelebb vinni a csőd megismeréséhez és helyes definiálásához. A kutatás további részében a gyakorlatiasságon és az alkalmazhatóságon lesz a hangsúly, mellyel az olvasó megismerheti a csödre vonatkozó hasznos információ körét és forrásait. Tanulmányunkban továbbá kitérünk a szigorú és a megengedő csőd definíció közti különbségre, és arra is, hogy a definíció egyes elemei milyen következményekkel járnak az adósra és a hitelezőre nézve mind jogi, mind közgazdasági szempontból. Kutatásunk végső célja, hogy az olvasó rádöbbenjen, hogy a triviálisnak hitt fogalom definiálása kulcsfontosságú a gazdasági életben, valamint hogy valójában milyen sok tényezőtől is függ. Végezetül pedig az olvasó az új ismeretek, információk és összefüggések birtokában képes legyen kialakítani a csőd eseményről a saját definícióját, melyet a gazdasági életben és a modellezés során egyaránt felhasználhat. Adós és adós között is van különbség. És jelen cikkben a vállalatokkal kapcsolatos csőd ismereteket dolgozzuk fel. A magánszemélyekre másabb jellegű szabályozás vonatkozik.

Kulcsszavak: csőd definíció, hitelezés, csődmodell, hatósági eljárások, fizetésképtelenség

JEL: G32

Applied definiton of bankruptcy

Abstract

During the 2000s the computer and internet-based methods have been spread to make financial operations faster. To take the advantage of opportunities that were given by the new technology, for nowadays the prompt capital moving has been achieved, however the new technology brings with itself the fast spread of economic crisis. The most trait of crisis is the massive bankruptcy of clients and partners, so this is why to create a precise definition of bankruptcy. In our study at first we try to get closer the reader to the cognition of bankruptcy through the domestic and international policies, standards and laws. Practicality and application will be the focus in the rest of the research, which the reader can learn about the useful information source of the bankruptcy. Furthermore in our study we explain the difference between the mild and strict default definition, and we also discuss the economic and legal consequences of each default element from the debtor and the creditor point of view. Main purpose of our research is to discover the reader that the definition of default is depends from lots of things and this definition could be key in the economic life. Finally the reader will be able to create its own default definition by using the new knowledges, informations and relationships. There is a difference between debtor and creditor, so in our article we focused on the knowledge of corporate bankruptcy. For retail customers there are different laws, rules, guidelines and materiality thresholds.

Keywords: bankruptcy definition, lending, bankruptcy models, official procedures, insolvency

JEL: G32

Bevezetés

A mindennapi gazdasági életben alapvetően két hitelt különböztetünk meg: a bankhitelt, melyet a kereskedelmi bankok nyújtanak, és a kereskedelmi hitelt, mely a vállalatok között alakul ki, rendszerint áruszállításból ered. (Tamás, 2009) Legyen szó akár kereskedelmi bank által nyújtott hitelről, vagy akár szállítói hitelről a hitelezők régi álma az adós jelenlegi és jövőbeli hitelképességének a pontos ismerete. Miért is oly fontos mindez? A hitelezés során a hitelezők az ideiglenesen átengedett pénzeszközökért cserébe valamilyen ellenszolgáltatást várnak, szállító és vevő között inkább egy jó üzleti kapcsolatban testesül meg, míg kereskedelmi bank és adós között az ellenszolgáltatás a fizetendő kamatok, jutalékok és díjak. Csőd esetén azonban a hitelezők nem csupán a bizalmon alapuló jó üzleti kapcsolatot vagy a kihelyezett hitelösszeg bizonyos százalékát veszítik el, hanem előfordulhat, hogy a teljes tőke és befektetett erőforrások materiális formában megjelenő összegéről is le kell mondaniuk, amely már nem csupán bevétel kiesést jelent, hanem veszteséget és adott esetben likviditási problémákhoz is vezethet.

A 20. század során dinamikusan fejlődő matematikai és számítástechnikai módszerek elterjedésével megnőtt a kereslet a csőd minél pontosabb előrejelzése iránt. Sápini – Baranyi (2012) szerint a fenntarthatósági számvitel lehet az egyik eszköz arra, hogy az üzleti tevékenység társadalmi, gazdasági és környezeti oldalainak az integrációja megvalósulhasson és összetettebb képet kapjunk a vállalkozásokról. Az első csődmodelleket a kor nagy matematikusai és közgazdászai készítették, így nem egy teljesen új irányzatról van szó, azonban a modellek tökéletlensége és az azóta eltelt idő alatt még kifinomultabbá vált számítási módszerek révén napjainkban is aktuális téma tudott maradni a csődmodellezés. A csődmodellek megjelenése előtt a hitelügyekről a hiteljövőhágyók (Underwriters) döntöttek szabad belátásuk és legjobb tudásuk szerint, azonban a folyamat lassúnak bizonyult és a döntések nagyban függtek az egyének szubjektív ítéleteitől és tapasztalataitól is, melyek megteremtették a keresletet a matematikai, statisztikai alapú hiteljövőhágyás iránt. (Raymond, 2007) A 2008-as gazdasági válságból felocsúdva nem csupán a nemzetközi, és a hazai szabályozó szervek támasztottak újabb és újabb követelményeket a hitelezőkkel szemben a leendő és a már meglévő adósok minősítését és a hitelezési kockázatok csökkentését illetően (pl.: Bazel III., JTM rendelet, Magáncsőd), hanem a kis- és középvállalkozások vezetői is egyre inkább törekednek a biztos anyagi háttérrel rendelkező partnerekkel történő szerződéskötésekre. A vállalkozások helyzetének megítélése viszont az ágazattól is függ. Konecsny – Csernák (2012) kutatásukban statisztikailag mérhető kapcsolatot mutattak ki a vállalkozások iparági elhelyezkedése és az eladósodottsági-jövedelmezőségi helyzetük között. A tudomány és a technológia mai álláspontja szerint elméletileg a tökéletes csődmodell nem létezik (90%-os Somers' D érték felett túl fitt a modell a tanulási mintához képest) és a gazdasági világválságokat sem lehet

teljesen pontosan előre jelezni így mindig lesznek olyanok, akik kockáztatnak és a rövidebbet húzzák, sajnos.

Anyag és módszer

A csődmodellektől alapvető elvárás tehát, hogy előre jelezze és számszakilag kifejezze a leendő adós fizetőképességét az elkövetkező egy vagy több évre. A Bázeli direktíváknak, az IFRS és HAS irányelveknek és a hazai szabályzó felügyeletnek való megfelelés a csődmodellek felhasználását tovább vívén nem csupán a hitelbírálatkor kerül kiszámításra a leendő adós fizetőképessége, hanem a megfinanszírozás után is részben egyfajta monitoring jelleggel, másik oldalról pedig a minél pontosabb tőke- és céltartalék-képzés végett. Mindezzel azonban a csődmodellek klasszikus felhasználási funkciója (döntés a hitelkérelemről) átalakult és a pénzügyi adatokon, mutatókon kívül az úgy nevezett viselkedési vagy ügylethez kapcsolódó mutatók (késedelmes napszám, keretkihasználtság, stb.) kerültek előtérbe a jelentősebb magyarázó erő végett. Azonban hiába nőtt meg a csődmodell magyarázó ereje a viselkedési mutatók révén, mire az adott pénzügyi intézet, vagy szállító alkalmazni tudja a mutatót addigra már a tőkéje az adóshoz került és egy bizonyos szintig a megtérülés kérdéses lehet. Az eddigiekből következik, hogy alapvetően két dolog van jelentős kihatással a finanszírozási döntés meghozatalára (melyek egyben a modell erejét is meghatározzák):

- nyilvánosan elérhető adatok (cégkivonat, beszámolók, NAV adatbázis)
- csőd definíciója

Utóbbi tán meglepő lehet, hogy miként tudja befolyásolni a modell predikciós erejét, hiszen triviális fogalomról van szó, nem? Koránt sem, hiszen ahány szakirodalmi vonatkozás, törvény, irányelv vagy rendelet annyi értelmezése van a csődnek. A csőd fogalmának helyes és konzisztens alkalmazása (minden vállalatra ugyan azt a definíciót kell alkalmazni) a tanulási és tesztelési mintában szereplő vállalatok besorolásáról („rendben működő vállalat”, „gondokkal küzdő vállalat”), majd a modellezéshez használt mutatók és végül a modell végső erejéről nagymértékben dönt. Gondoljunk csak bele, hogy a 2008-as gazdasági válság éveit magába foglaló fejlesztési mintákon az éves szinten visszamért modell ereje a válság időszakában miért mutat alacsonyabb előrejelző képességet? A válasz egyszerű: a gazdasági válságokat és annak tovaryűrűző hatásait nem lehet előre jelezni, és ezáltal egy korábban remek likviditással és megfelelő konzervativitással működő vállalkozás is fizetőképtelenné válhat, ha a partnerei nem voltak eléggé konzervatívak és agresszív finanszírozási forma mellett működtek. Ezen partnerek váltak a válság első számú áldozataivá, és fizetőképtelenségük más vállalkozásokat is a tönk szélére sodorhattak. Emellett, érdemes megemlíteni, hogy a

magyarországi agrárvállalkozások likviditási helyzete összességében is - a kilencvenes évekhez képest - valamelyest romlott. Ez alapvetően nem mondható kritikussá, de a forgóeszközök között lévő készletek és követelések magasabb aránya mintegy „lát-szat-likviditást” valószínűsít. (Baranyi et al. 2013)

A hazai törvénykezésben az 1991. évi XLIX. Törvény (A csődeljárásról és a felszámolási eljárásról) és annak jelenleg hatályos módosításai az alábbiak szerint határozzák meg a fizetéképtelenséget (csődeseményt):

- a) az adós szerződésen alapuló nem vitatott vagy elismert tartozását a teljesítési idő lejártát követő 20 napon belül sem egyenlített ki vagy nem vitatta, és az ezt követő hitelezői írásbeli fizetési felszólításra sem teljesítette, vagy
- b) az adós a jogerős bírósági határozatban, fizetési meghagyásban megállapított teljesítési határidőn belül tartozását nem egyenlített ki, vagy
- c) az adóssal szemben lefolytatott végrehajtás eredménytelen volt, vagy
- d) az adós a fizetési kötelezettségét csődeljárásban vagy felszámolási eljárásban kötött egyezség ellenére nem teljesítette, vagy
- e) a korábbi csődeljárást megszüntette [18. § (3) bekezdés, 18. § (10) bekezdés vagy 21/B. §], vagy
- f) az adós, illetve a végelszámoló által indított eljárásban az adós tartozásai meghaladják a vagyonát, illetőleg az adós a tartozását (tartozásait) az esedékességkor nem tudta vagy előreláthatóan nem tudja kielégíteni, és a végelszámoló által indított eljárásban az adós gazdálkodó szervezet tagjai (tulajdonosai) felhívás ellenére sem nyilatkoznak arról, hogy kötelezettséget vállalnak a tartozások esedékességkor történő kifizetéséhez szükséges források biztosítására.”(1991. évi XLIX. Törvény 27.§)

A hazai törvénykezéssel párhuzamosan 2018 januárjától a hazai kereskedelmi bankoknál kötelező érvénnyel bevezetésre kerül az *IFRS9*, melynek megalkotói szabad kezut biztosítottak a kereskedelmi bankok számára a csőd pontos definíciójának meghatározásához. Tettük mögött az a logika húzódik meg, hogy nagy valószínűséggel a pénzügyi jelentésekben használatos csődesemény és a hitelezési kockázatkezelés által használatos definíciók nem lennének konzisztensek egymással. (IFRS 9 Significance for Financial Stability and Supervisory Rules, 2015)

Az Európában működő kereskedelmi bankok számára az *Európai Parlament és a Tanács 575/2013/EU rendeletének* (Hitelintézetekre és befektetési vállalkozásokra vonatkozó prudenciális követelményekről) 178. cikke determinálja a gyakorlatban használatos csődeseményt. Az ügyfél nemteljesítését két oldalról (kvalitatív és kvantitatív) közelíti meg a rendelet:

1. Kvalitatív oldalról megközelítve az adott pénzügyi szubjektív módon úgy ítéli meg, hogy az ügyfél valószínűsíthetően nem fogja maradéktalanul teljesíteni a hitelkötelezettségeit a pénzügyi felé, (vagy esetleg az anyavállalat, vagy valamely leányvállalat felé), hacsak a pénzügyi visszakereset nem folyomodik a biztosíték(ok) érvényesítése végett.
2. Míg kvantitatív oldalról vizsgálva a rendelet leszögezi, hogy az, az ügyfél minősül fizetésképtelenségnek, mely a pénzügyi szembeni jelentős hitelkötelezettsége 90 napon túl késedelmes.

Az Európai Parlament és a Tanács 575/2013/EU rendelete részletesen kifejti, hogy az első pontban definiált (kvalitatív) csődeseménynek az alábbi indikátorai lehetnek:

- a pénzügyi az adós meghitelezését követően jelentkező, jelentősnek minősülő hitelminőség-romlást észlel, és ezáltal hitelkiigazításhoz kell folyamodnia. Az ügyfél adósminőségében bekövetkezett negatív változások és/ vagy az ügyfélre képzett hitelkockázati céltartalék értékének növekedése egyaránt hitelminőség-romlást jelent. Az adósminőség lehetővé teszi, hogy számszerűsítéssel kifejezze és más ügyfelekkel összemérhetővé tegye az egyes ügyfelek hitelképességét és fizetési hajlandóságát. Az adósminőség értékkészlete 0 és 1 közé tehető, hiszen a bedőlési valószínűséget határozza meg. Az adósminőségben bekövetkezett negatív változások rendszerint közvetlen hatással vannak az ügyfélen képzett céltartalékokra az alábbi formula alapján:

3. ahol
4. EL (expectedloss): a várt veszteség
5. PD (probability of default): bedőlési valószínűség
6. LGD (lossgivenatdefault): bedőléskor realizált veszteség
7. EAD (exposureatdefault): bedőléskor fennálló kitérttség.
8. A fenti szabálytól (és képlettől) egyetlen kibúvó van, amikor az ügyfélen egyedi céltartalék került megképzésre, mely a fentebbi képletből számolható céltartalék mértékét meghaladja. (Anderson, 2007)
9. A pénzügyi kötelesek eszközeik folyamatos minősítésére, melyre az alábbi 5 kategóriát használhatják:
10. Problémamentesnek tekinthető az a kitérttség, melynél a teljes megtérülés valószínűsíthető és a törlesztéses hitelek esetében vállalati oldalon maximum 15 napot, míg lakossági oldalon 30 napot nem haladja meg a késedelem.

11. Külön figyelendő kategóriába sorolandóak azok a kitettségek, melyeknél az adósminősítés pillanatában maximálisan 10%-os veszteség várható a fentebbi képlet alapján.
12. Átlag alatti kategóriába azok a követelések tartoznak, ahol a vélelmezett veszteség 10 és 30% között lesz.
13. Kétesnek minősülnek azok a kitettségek melyeknél a késedelmes napszám eléri vagy meghaladja a 90 napot, vagy az ügyfél gyakran válik késedelmessé és a várható veszteség értéke vélhetően 30% fölött lesz.
14. Rossz kategóriába azok a kitettségek tartoznak, ahol az adós nem tudott eleget tenni a fizetési kötelezettségeinek többszöri felszólítások ellenére sem, valamint a várható veszteség 70% fölöttinek mondható és a fedezetek érvényesítése révén sem tud teljes mértékben térülni a pénzüintézet. (Gál,2013)
 - A hitelkötelezettségből eredő kamatok, melyeket a pénzüintézet nem tud befolytként elkönyvelni, mely lényegében a késedelmes fizetést jelenti a 2013. évi V. törvény (Ptk.) alapján. Az „új” Polgári Törvénykönyv a Hatodik Könyv (Kötelmi jog) 46. paragrafusában a következőket állapítja meg: „Ha a pénztartozás teljesítéseként fizetett összeg az egész tartozás kiegyenlítésére nem elegendő, azt - ha a jogosult eltérően nem rendelkezett, és egyértelmű szándéka sem ismerhető fel - elsősorban a költségekre, majd a kamatokra és végül a főtartozásra kell elszámolni.” (2013. évi V. törvény)
 - az adóssal szemben fennálló követelésen a pénzüintézet csak jelentős veszteség útján tud továbbjutni, vagyis a kereskedelmi bank követelése faktoralásra kerül, esetleg követelés elengedésre (leírásra).
 - a pénzüintézet beleegyezik a hitelkötelezettség kényszerű átstrukturálásába, mely történhet „doboz termékek” formájában, vagy egyedi megállapodások keretében. Az átstrukturálás formája függ az adós viselkedésétől, valamint az átstrukturálható hitel összegétől is. Alacsonyabb hitelösszegek esetén a kereskedelmi bankok rendszerint úgynevezett exit hitellel valósítják meg az átstrukturálást, mely elsősorban az ügyfelek kezretjellelű hiteleinek egyösszegű és azonnali visszafizetési kötelezettségére jelent megoldást azzal, hogy törlesztéses hitellé alakítja a kötelezettséget. A másik megoldást a kereskedelmi bankok a kimondottan problémás és/vagy nagy hitelösszeggel bedőlt ügyfelek esetén alkalmazzák, mely így jelentős többletköltséget okoz a kereskedelmi bankoknak.
 - a pénzüintézet felszámolási, jogi eljárást indított az ügyfél hitelkötelezettségével kapcsolatban

- az ügyfél felszámolási eljárást kezdeményezett vagy ehhez hasonló jogi lehetőséggel élt, hogy a pénzügyintézménnyel szemben fennálló hitelkötelezettséget elkerülhesse, vagy a visszafizetést elhalaszthassa (Európai Parlament és a Tanács 575/2013/EU rendelet 178. cikk)

A fentebb leírtakat alapul véve a csődeseményeket modellezési és hitelezési szempontból két nagy csoportra lehet bontani:

Nyilvános adatbázisokból elérhető adatokon alapuló csődesemények

1. *Végelszámolás*, melyről a 2006. évi V. törvény a következőképpen rendelkezik: „A cég jogutód nélkül történő megszűnése esetén - ha a cég nem fizetéképtelen, és a cégre vonatkozó jogszabály eltérő rendelkezést nem tartalmaz - végelszámolásnak van helye.” (2006. évi V. törvény) A törvény azt is kimondja, hogy a végelszámolás megindítását a cég legfőbb szervének kell kezdeményeznie, vagyis alapvetően a hitelezők szempontjából egy veszteséget nem okozó jogi eljárásról van szó. A hitelezőknek 40 nap áll rendelkezésükre a végelszámolás közzétételét követően, hogy követeléseiket a végelszámoló felé jelezzék. Amennyiben a cég vagyona nem tud fedezetet nyújtani a követelésre, esetlegesen a követelések vitatásából eredően a végelszámolás 3 éven belül nem zárul le, úgy kényszertörlési eljárás lefolytatásának van helye, mely esetében a hitelezők térülése már kérdéses lehet.
2. *Csődeljárás*, olyan jogi eljárás, mely esetében a fizetéképtelen adós célja a hitelezőkkel való megegyezés, illetve a korábbi gazdasági tevékenység folytatása, újrászervezése.
3. *Felszámolási eljárás* lefolytatására akkor kerül sor, ha az adós a hitelezői követelésének nem tud maradéktalanul eleget tenni, és ezáltal fizetéképtelennek bizonyul, valamint gazdasági tevékenységét nem kívánja a továbbiakban folytatni.
4. *Kényszertörlési eljárásról* a 2006. évi V. törvény az alábbiak szerint rendelkezik:
 15. „A cégbíróság kényszertörlési eljárás megindítását rendeli el, ha
 16. a) a céget megszüntnek nyilvánítja,
 17. b) a cég a végelszámolást három éven belül nem fejezte be és törlése iránt kérelmet nem terjesztett elő,
 18. c) a cég a végelszámolás általános szabályaira történő áttérést nem hajtotta végre, vagy
 19. d) a cég jogutód nélküli megszűnését előidéző ok következett be, és végelszámolási eljárás lefolytatásának nincs helye.” (2006. évi V. törvény)

20. A kényszertörlési eljárás legfontosabb feladata tehát, hogy a céget a cégbíróóság végérvényesen megszüntnek nyilváníthassa, és a hitelezőkkel szemben továbbra is fennálló kötelezettséget kiegyenlítse, melyre a 2006. évi V. törvény 118./A paragrafusa egy igen komolynak mondható kitételel fogalmaz meg: „Ha a korlátozott tagi felelősséggel működő céget a cégbíróóság kényszertörlési eljárásban törölte a cégjegyzékből, a cég - a cég törlésének időpontjában a cégjegyzékbe bejegyzett - volt tagja korlátlanul felel a cég hitelezőjének kielégítetlen követelése erejéig, ha a tag a korlátolt felelősségével visszaélt. Több tag felelőssége egyetemleges.” (2006. évi V. törvény)

5. NAV adatbázisban való szereplés az alábbi negatív információk legalább egyikével:

- a. Adótartozással rendelkező adózók (nem magánszemélyek) listája, melyre azon nem magánszemélyek kerülnek fel, akik adótartozása eléri vagy meghaladja a 100 millió Forintot és ez tartósan, több mint 180 napja áll fenn
- b. A jelentős összegű adóhiánnyal érintett adózók listája
- c. Felfüggesztett, vagy szankciós jelleggel törölt adószámmal rendelkező vállalkozások listája

A NAV látóterébe való kerülés súlyos következményekkel járhat melyet az 1. számú ábra szemléltet a legjobban. Az ábra 1000 véletlenszerűen kiválasztott, 2011 előtt alapított (és legalább a 2011. év során működő) vállalkozás példáján mutatja be a bírósági végrehajtások súlyosságát. A kutatás és elemzés során használt csőddefiníció a 2011 és 2015 között megindított felszámolást, végelszámolást vagy csődeljárást jelenti. Az ábra tanulsága szerint bírósági végrehajtás hiányában a mintába került cégek közel nyolcada kerül 5 év alatt válságos helyzetbe, mely egyfajta „természetes szelekciónak” is nevezhető. A kutatás során csak a huzamosabb ideig fennálló (2011 előtt indult végrehajtások, melyek 2011-2015 között még élők voltak) végrehajtások kerültek számításba. Minderre a nem túl alacsony értékre katalizátorhatással van már egy darab bírósági végrehajtás is, hiszen ilyenkor a véletlenszerűen kiválasztott mintába került vállalkozások 48%-a került csődbe. A bedőlési ráta monoton növekedése azt jelzi, hogy minden pótlólagos bírósági végrehajtás csak növeli annak valószínűségét, hogy a vállalkozás bedől és idővel kényszertörlési eljárás lefolytatására kerül sor.



1. ábra: Bírósági végrehajtások hatása (saját szerkesztés)

Forrás: <http://www.e-cegjegyzek.hu/>

Belső vállalatirányítási rendszerekből elérhető csődesemények:

1. Késedelmes napok száma nagyobb mint 30, 90, 180 és a késedelem, hitelezés szempontjából releváns terméken keletkezett, valamint a késedelmes összeg eléri az adott vállalat által meghatározott küszöbértéket. (Pl.: Az Unicredit Jelzálogbank Zrt. 2013. évre vonatkozó kockázatkezelési jelentése alapján a kintlévőség 2%-a, vagy a minimálbér összege volt)
2. Speciálisan képzett céltartalék az adóson, melyre akkor kerül sor amikor a pénzügyintézet egyedi hitelügyletet köt, vagy egy már meglévő hitelügyletet elkezd nem teljesítővé válni.
3. Az adós hitelének átstrukturálása.
4. Adós besorolásának romlása.
5. Az adóssal szemben fennálló követelés faktorálása, leírása.

Eredmények

A hazai kereskedelmi bankok által alkalmazott és a tanulmány által körbejárt csőd definíciója közti alapvető különbség a használni kívánt célra vezethető vissza. A kereskedelmi bankok a csőd-modelleket nem csupán a finanszírozási döntés meghozatalára használják fel, hanem a folytonos prudens működés érdekében a céltartalék és tőkeképzésre. Éppen ezért az ügyfelek fizetési morálját, késedelmeit, pénzügyi szolgáltatásokhoz kapcsolódó releváns mutatókat is figyelembe vesznek a pénzügyi eredmények a csőd valószínűségének meghatározásában, és részben ezért a modellezési minták csupán a bankok portfóliójában lévő ügyfelekre korlátozódnak. A fentebb leírtak természetesen a vállalkozásokra is igazak, azonban esetükben nem a felügyeleti és nemzetközi elvárásoknak kell maradéktalanul megfelelniük, hanem a tulajdonosi és vezetői érdekeknek.

Jelen tanulmány azonban kizárólag a finanszírozási döntés meghozatalához és a döntés alapjául szolgáló modell által használt csőd definíciójának meghatározásához kínál útmutatást. A tanulmány azon a koncepción alapul, hogy az ügyfeleket és a partnereket a finanszírozás előtt kell alaposan megválogatni, továbbá a modellnek képesnek kell lennie a teljes piacra vonatkozó trendek lekövetésére. A csőd fogalmának helyes definiálása kulcsfontosságú tényező a modellezés szempontján, azonban a fogalom meghatározása nagymértékben függ az ügyfelekről és a partnerekről rendelkezésre álló információtól, valamint a jogszabályi és szubjektív szabályoktól egyaránt. Az információ elsődleges forrásai a számviteli analitikák és a nyilvánosan elérhető ügyfél és partner adatok.

A csődmodellezés során fontos szempont, hogy a modellezési mintavétel során egy konzisztens és állandó csőd definíciót használjon a modellező, mely összhangban van a jogszabályokkal és a tulajdonosi elvárásokkal. A csőd definíciójának meghatározásakor nem szabad sem túl könnyelműnek és megengedőnek lenni, sem pedig túl szigorúnak. A túl szigorú definíció meghatározása azt vonja maga utána, hogy a modellezési mintában túl magas lesz a csőddel megbélyegzett vállalatok száma, mely azzal a következménnyel jár, hogy a modell az átmeneti likviditási gondokkal küzdő vállalkozásokat is csődbe jutott vállalkozásként kezeli, mellyel egyik oldalról nézvénytéves információ és előrejelzés, másik oldalról pedig potenciális partnerek és ügyfelek veszteséhez vezethet (másodfajú hiba). A túl könnyelmű csőd definíció pedig a ténylegesen csődbe jutó vállalkozásokról szolgáltat olyan információkat, melyek később (a csődbejutásukkal) az adott vállalkozás további működését veszélyeztetik.

Az Európai Parlament és a Tanács 575/2013/EU rendeletének 178. cikke nem csupán a kereskedelmi bankoknak szolgálhat irányelvként, hanem a vállalkozásoknak is. A kvalitatív megközelítés a piaci és nyilvános információkra épülő döntéshozatalt és csőd definíciót foglalja magában. Mindennek törvényi alapjait a 2006. évi V. törvény és 479/2016. (XII. 28.) Korm. rendelet (A számviteli törvény szerinti

egy-egyéb szervezetek beszámoló készítési és könyvvezetési kötelezettségének sajátosságairól) képzí. Míg előbbi a cégjegyzék adatairól, valamint a cégiratokról való tájékoztatás nyújtását biztosítja, addig utóbbi kötelezővé teszi a gazdasági társaságok pénzügyi beszámolóinak letétbe helyezését és nyilvánosságra hozatalát. E törvényi intézkedések lehetővé teszik a kereskedelmi bankok és a vállalkozások számára, hogy a leendő partner finanszírozásáról a lehető legfrissebb, és legnaprakészebb információk birtokában döntsön a hitelező. Az elérhető információk köre lehetővé teszi, hogy valamely felszámolási eljárással, vagy felfüggesztett, törölt adózámmal, esetleg végrehajtással vagy magas adótartozással érintett partner felé a vállalkozás ne helyezzen ki tőkét, és (további) követeléseket se képezzen. A több évre visszamenőlegesen elérhető pénzügyi beszámolók segítségével a hitelező számviteli elemzéssel, csődmodellezéssel számszakilag értékelni tudja a leendő adós pénzügyi helyzetét, és információt kaphat arra vonatkozóan mekkora valószínűség mellett válik fizetéképtelenné a partnere.

Következtetések és javaslatok

A csőd definíciójának további bővítését a hitelező által használt vállalatirányítási rendszerek és a számviteli analitikák teszik lehetővé. A hitelezőnek meg kell jelölni azt a késedelmes napszámot, melyet követően partnerét fizetéképtelenné minősíti és a követelését faktorálás vagy jogi eljárások révén próbálja behajtani. Azonban fontos kiemelni, hogy a faktoring vagy jogi eljárások lefolytatása végett a hitelező és adós közötti gazdasági kapcsolat megszakad, ezáltal a hitelező szinte biztosan elveszíti üzleti partnerét, ezért e döntés meghozatala előtt célszerű és ajánlatos lehet a tartozás-rendeles lehetséges módjait felkutatni és felajánlani az üzletfélnek. Ugyanakkor a hitelező szempontjából az idő ellene dolgozik, hiszen ha túl későn tesz lépéseket a követelésének behajtására, úgy a faktorálás során alacsonyabb megtérülésre számíthat, szélsőséges esetben követelése elévülhet. A késedelmes napszám meghatározásakor érdemes a késedelmes összeg nagyságát is meghatározni, vagyis hogy mi az az összeg hitelezői oldalról mely jelentősnek minősül. Az összeg meghatározása vállalkozásonként eltérhet attól függően, hogy melyik gazdasági szektorba tartozik a hitelező. A matrialitási küszöb értéke az alábbiak lehetnek:

- előre meghatározott fix érték
- mindenkori minimálbér
- mindenkori minimálbér számszorosa
- a késedelmes összeg a teljes kötelezettségnek előre meghatározott fix százaléka
- a késedelmes összeg a hitelező vagy adós mérlegfőösszegének előre meghatározott fix százaléka
- egyéb érték, vagy mutatószám

A fentebb leírtakat alapul véve a kialakult csőd definícióval a hitelező már képes egy önálló, saját preferenciáin alapuló csődmodell kifejlesztésére. A rendelkezésre álló adatok alapján a modellező számos mutatószám és gazdasági együttállás figyelésével elkészítheti a modelljét, azonban egy fontos dolog még így is hátra van. A modellnek figyelembe kell vennie a mindenkor érvényben lévő gazdasági trendeket. A megfelelően konzervatív csőd definíció révén a modellezéshez használatos mintában lesznek olyan évek, ahol a bedőlési ráta kimagasló értéket mutat, míg más éveket vizsgálva, mikor a gazdaság fellendülőben van a bedőlési ráták alacsonyok, ahogy ez a 2. számú ábrán is látszik.



2. ábra: A felszámolás és végelszámolás alá került társas vállalkozások száma

Forrás: KSH, Statisztikai tükör 2017.

A 2008-as gazdasági válság kirobbanását követő években a végelszámolások száma megnőtt, azonban ahogy a kék vonal jelöli, a felszámolási eljárások száma is emelkedni kezd, mely annak tudható be, hogy az adósoknak nem minden végelszámolási eljárás esetén sikerült a hitelezők követelési igényeinek eleget tenniük. A válság hatására kialakult trend a modellt nagymértékben befolyásolja, és a mintában a több fizetéseképtelennek minősített vállalat végett a modell magasabb csőd valószínűséget fog mutatni számos partner esetében, mellyel így a mérsékelt konzervatív definíció ellenére, valamelyest „szigorúbb” feltételeket támaszt a hitelező leendő partnerei felé. A „szigorítás” feloldását azonban nem a definíció megváltoztatásával kell elérni, hanem a statisztikai eszköztár (például Bayes-i kalibrációval) segítségével, mellyel a modell kimenete a gazdasági trendeknek megfelelően alakítható, és bármikor könnyen újra kalibrálható.

Hivatkozott források

- [1.] Anderson R. (2007): *The Credit Scoring Toolkit*. Oxford, University Press.
- [2.] Bánfi T. (2009): *Pénzügytan*. Budapest, Tanszék Kft.
- [3.] Baranyi A. – Csernák J. – Pataki L. – Széles Zs. (2013): The Property Status of Hungarian Agricultural Partnerships in the Period 2002-2011 in: *Annals of the Polish Association of Agricultural and Agribusiness Economists* 15:(4) pp. 27-33.
- [4.] ecegjegyzek.hu (2017): Adatbázisok. Letöltés dátuma: 2017. szeptember 20. Forrás: <http://www.e-cegjegyzek.hu>
- [5.] Európai Parlament és a Tanács 575/2013/EU rendelet a hitelintézetek és befektetési vállalkozások új prudenciális követelményeit tartalmazó CRD IV/ CRR szabályozás
- [6.] Gál E. (2013): *Hitelkérelem, banki ismeretek*. Budapest, Saldo Zrt.
- [7.] Holliketal. (2017): A csőd megítélése hitelezői oldalról. *Studia Mundi – Economica*, 4. évf., 1. sz., 35-41. o.
- [8.] Konecsny J. – Csernák J. (2013): Vállalati eredményesség és jövedelmezőség vizsgálat az iparági hovatartozás kontextusában in: *Acta Carolus Robertus* 3(2) pp. 95-104.
- [9.] NAV (2017): Adatbázisok. Letöltés dátuma: 2017. szeptember 20. Forrás: <http://www.nav.gov.hu/adatbázisok>
- [10.] Novotny-Farkas Z. (2015): *The Significance of IFRS 9 for Financial Stability and Supervisory Rules*. Lancaster University
- [11.] Sápiné Duduk I. – Baranyi A. (2012): A vállalati versenyképesség újszerű megközelítése a fenntarthatósági számvitel tükrében; in: Magda S. – Dinya L. (szerk.): *Zöld gazdaság és versenyképesség? XIII. Nemzetközi Tudományos Napok: a tudományos napok előadásai és poszterei: Gyöngyös, 2012. március 29-30. (1555 p.)* pp. 695-703. (ISBN 978-963-9941-53-3)
- [12.] *Statistikai tükör 2016 (2017)* Budapest, KSH
- [13.] 1991. évi XLIX. Törvény, A csődeljárásról és a felszámolási eljárásról.
- [14.] 2006. évi V. Törvény, A cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról.

- [15.] 2013. évi V. Törvény, A Polgári Törvénykönyvről.
- [16.] 479/2016. (XII. 28.) Korm. rendelet a számviteli törvény szerinti egyes egyéb szervezetek beszámoló készítési és könyvvezetési kötelezettségének sajátosságairól

Szerzők:

Hollik Gergő

Gazdálkodás- és Szervezéstudományok Doktori Iskola

II. évfolyam

hollik.gergo@gmail.com

Ugrósy György

PhD, egyetemi docens

Szent István Egyetem

Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar

ugrosdy.gyorgy@gtk.szie.hu

Földi Péter

Egyetemi tanársegéd

Szent István Egyetem

Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar

Foldi.Peter@gtk.szie.hu